

Inhoudsopgave Album amicorum van Joachim von Loss

Universiteit Utrecht

Universiteitsbibliotheek

Onderdeel van: Collectie Alba amicorum

Lemma Digitaal Repertorium: <https://repertorium.library.uu.nl/collectie/alba-amicorum/>

Samengesteld door: Geert Goorhuis en Bart Jaski

Versie: 4-9-2020

UTRECHT, UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK, [Hs. 10 B 19](#).

ALBUM AMICORUM van Joachim von Loss / von Loß / Joachimi a Loss

Joachim von Loss (1576-1633) was de zoon van Christoph von Loss (1545-1609), die behoorde tot de Saksische landadel en landgoederen bezat in de buurt van Dresden. In 1588 werd Joachim samen met zijn broers Christoph (1574-1620; zie Schattkowsky 2007) en Nikolaus als student in Leipzig ingeschreven. In 1591 begonnen de drie broers hun studie aan de universiteit van Jena (*Matrikel*, p. 190). Joachim en Christopher schreven beiden een bijdrage in het album amicorum van Johannes Rentzelius (1569-1631), zie Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg, Cod. Stammb. 46, p. 134 en 135 (Jena, febr. 1595). De drie broers ondernamen in 1594 een studiereis door Italië. In 1609 erfde Joachim het slot Pillnitz van zijn vader, en in 1611 wordt hij voor het eerst genoemd als lid van de Geheime Raad (*Geheimrat* / *Geheime Rat*) van de keurvorst van Saksen, Johan Georg I (1585-1656). Hij werd ook rijkspenningmeester en kamerjonker, terwijl zijn oudere broer Christoph hofmaarschalk aan het Saksische hof was. Joachim huwde met Ursula von Schleinitz, bij wij hij drie dochters kreeg.

Het album amicorum heeft een perkamenten band met daarop een wapenschild, met boven de initialen I.V.L. (Joachim von Loss) en het jaartal 1595. Er zijn 210 papieren bladen (moderne nummering in potlood) van 162 x 100 mm, die 24 inscripties bevatten, zover kan worden nagegaan alle geschreven in Jena in de periode 1595 t/m 1597, in het Latijn (en Grieks op fol. 63r). Zes inscripties zijn voorzien van een tekening van een heraldisch wapen. Op het voorste schutblad staat in potlood in modern schrift geschreven: Joachimus a Loss, [onleesbaar] 1595, ins [onleesbaar] Jena [onleesbaar].

Het album amicorum was eerder in het bezit van Otto Christiaan Henry Nieschulz (1899-1977?), die in 1922 promoveerde in de natuurwetenschappen aan de Universiteit van Hamburg. In 1921 was hij al benoemd tot conservator bij de Veeartsenijkundige Hoogeschool te Utrecht. Hij werkte daarna ook in Nederlands Indië en Zuid-Afrika. In 1942 werd hij (onder druk van de Duitse bezetter) benoemd tot Buitengewoon hoogleraar tropische veterinaire entomologie en protozoölogie. In 1944 trad hij in militaire dienst in het Duitse leger, en werd in 1946 retrospectief in 1945 oneervol ontslagen. Op 1 juni 1945 schreef de tijdelijk bibliothecaris aan Field Security aan de Maliebaan in Utrecht dat zij een handschrift uit 1595 in hun safe hebben dat het bezit is van de Duitse heer Nieschulz, naar verluid de (krijgs)gevangene, en aangezien het oorlogsbuit is, is de vraag wat er mee gedaan moet worden. Bij het afschrift staat een aantekening in potlood waaruit blijkt dat er in het archief van de bibliothecaris geen antwoord is aangetroffen. Nieschulz is uiteindelijk niet vervolgd en waarschijnlijk teruggekeerd naar Duitsland.

Het album amicorum werd in 1974 voor het eerst beschreven in het Latijn in typoscript op drie vellen papier (meegescand in de digitale versie). Hierin staan enkele fouten, zoals het samenvoegen van de twee inscripties op fol. 25r-v. Voor de huidige inhoudsopgave is voor het identificeren van de inscribenten en een korte biografie vooral gebruik gemaakt van wat vrij eenvoudig kon worden gevonden via het internet.

Inscribenten

Zoals gebruikelijk staan de inscribenten niet op chronologische volgorde, maar op volgorde van belangrijkheid: de hogere adel eerst, de professoren en lagere adel daarna, en burgers als laatst. De eerste inscriptie staat op fol. 25r. De namen en eventuele toevoegingen zoals een titel of plaats van herkomst, zijn getranscribeerd en vet gedrukt. De toevoeging *m[anu] prop[ri]a* (83r) of *m[anu] p[ro]pia* (134r) '(gesigneerd) door eigen hand' is hierin niet meegenomen. De plaats en datum zijn gestandaardiseerd. Daarna volgt een korte biografie van de inscribent, beginnend met zijn gestandaardiseerde naam en geboorte- en sterfdatum, met doorgaans meer aandacht voor de relatief onbekende en lastiger te identificeren inscribenten. De nummering 1-24 is in deze inhoudsopgave aangebracht om eenvoudig naar de inscripties te kunnen verwijzen.

Een inscriptie kon voorzien worden van een persoonlijke boodschap, een citaat uit de klassieke literatuur of bijbel, een eigen spreuk of motto, of een afkorting in hoofdletters, normaal gesproken een Latijnse wapenspreuk of motto. Zie bv. bij 9 van Arnold de Reyger, waar een citaat van Justinus wordt gevolgd door de spreuk *Ardua nobilitas musis conjuncta triumphat*, zijn persoonlijke motto *Ad Deum refugium* en de afkorting *Z.G.M.Z.*

De 24 inscribenten geven het netwerk weer dat Joachim von Loss gedurende zijn studietijd opbouwde. Sommigen noemen hem specifiek een vriend. In bepaalde gevallen waren of bleven inscribenten nauw met elkaar verbonden. Hertog Magnus (1) werd in 1592 'Adelsrektor' van de Universiteit van Jena. Zijn hofmeester was Otto van Estorf (10), zijn tutor ('praeceptor') Jacobus Stinzus (13) uit Hamburg, totdat deze in 1593 promoveerde, en zijn pages de broers Johann en Ernst von Bothmar (16). Magnus verbleef met zijn twee broers (2-3) in Jena tot in maart 1595, toen ze alle drie vertrokken na de onverwachte dood van hun nieuwe tutor Johannes Caminaeus (uit Celle, vgl. *Martikel*, p. 41); zie Bünting 1722, p. 1641. Arnold de Reyger en Jacobus Stintius leverden beiden bijdragen aan een gedenkschrift voor Nicolaus von Reusner, *Variorum epicedia et epitaphia moeroris, amoris, & honoris ergo scripta in obitum viri ... D. Nicolai Reusneri V.I.D. Comit. Palat. Caes. Consilarii Saxonici* (Jena, 1603). De meeste studenten studeerden bij een van hen af.

Inscripties:

1. 53=25r: **Magnus dux Brunsvicensis et Lunaenburgensis** (Jena, 28-3-1595)
- met tekening van heraldisch wapen. Het jaartal is bovenaan de pagina geschreven.

Magnus (1577-1632), hertog van Brunswijk-Lüneburg, zoon van Wilhelm V der Jüngere (1535-1592), die van 1559 tot 1592 hertog van Brunswijk-Lüneburg was (Duits: Herzog zu Braunschweig-Lüneburg). Student in Jena in 1591 (*Matrikel*, p. 31); 'Adelsrektor' van de Universiteit van Jena, 1592. Broer van Georg en Johann (2-3).

Joachim a Loss staat ook in het album amicorum (Stammbuch) van Magnus, nu Halle, Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt, Pon. Gen. 4° 2.

2. 54=25v: **Georgius dux Brunsvicensis et Lunaenburgensis** (Jena, 28-3-[1595]).

Georg (1582-1641), hertog van Brunswijk-Lüneburg; zie 1; vanaf 1635 Fürst von Calenberg. Student in Jena, van 1591 (*Matrikel*, p. 310) tot 1596. Hij erfde later door loting met zijn broers het ongedeelde hertogdom. Overgrootvader in de mannelijke lijn van George I (1660-1727), hertog van Brunswijk-Lüneburg (Hannover) en koning van Groot-Brittannië. Broer van Magnus en Johann (1, 3).

3. 55=26r: **Johannes dux Brunsvicensis et Lunaenburgensis** (Jena, 28-3-[1595]).

Johann (1583-1628), hertog van Brunswijk-Lüneburg; zie 1 en 2. Student in Jena 1593 (*Matrikel*, p. 31), later bisschop en domheer van Minden. Broer van Magnus en Georg (1-2).

4. 109=53r: **Albertus Otto comes Solmensis** (Jena, 26-1-[15]96).
- met tekening van heraldisch wapen.

Albert Otto (1576-1610), graaf van Solms-Laubach (Duits: Graf zu Solms-Laubach). Student in Jena in 1594 (*Matrikel*, p. 310), graaf van 1600 tot 1610.

5. 111=54r: **Fredericus comes à Lewenstein et Werttheim etc.** ([Jena, 21]-4-1597).
- met tekening van heraldisch wapen.

Friedrich, graaf van Löwenstein-Wertheim (1577-1610), zoon van Ludwig III, graaf van Löwenstein (1530-1611), die zich vanaf 1580 graaf van Löwenstein-Wertheim noemde, nadat zijn vrouw Anna von Stolberg het graafschap Wertheim had geërfd. Zijn heerschappij over Wertheim werd echter pas in 1598 realiteit, en zelfs daarna nog betwist. Ludwig III maakte in 1597 in het Statutum Gentilicium van 28 juni 1597 zijn vijf zonen allen mede-erfgenamen van het gecombineerde graafschap, zie verder Schaupp 2014.

Friedrich was student in Jena in 1596 (*Matrikel*, p. 185), net als zijn broers Wolfgang Ernst en Johann Dietrich (6-7). Hun oudste broers, Christoph Ludwig (1568-1618) en Ludwig (IV) (1569-1635), studeerden niet in Jena en waren geen inscribenten.

6. 111=54r: **Wolfgangus Ernesto comes à Lewenstein etc.** (Jena, 21-4-1597).

Wolfgang Ernst, graaf van Löwenstein-Wertheim (1578-1636). Student in Jena in 1596 (*Matrikel*, p. 185). Broer van Friedrich en Johann Dietrich (5, 7). Wolfgang was legeraanvoerder gedurende de Dertigjarige Oorlog.

7. 112=54v: **Johannes Theodoricus comes à Lewenstein et Werttheim etc.** (Jena, *ut supra* =21-4-1597).

Johann Dietrich, graaf van Löwenstein-Wertheim (1585-1644), en later ook van Rochefort (België) via de erfenis van zijn vrouw. Student in Jena in 1596 (*Matrikel*, p. 185). Broer van Friedrich en Wolfgang Ernst (5-6). Legeraanvoerder gedurende de Dertigjarige Oorlog. Bekeerde zich in 1621 tot het katholicisme. Zie verder Rössler 1953.

8. 129=63r: **Nicolaus Reusnerus comes palatinus caesareus** (Jena, 14-8-1597? – ms: MDIII (1603), wat niet correct kan zijn. Zie 17 en 18 voor twee andere inscripties uit augustus 1597).

Nicolaus von Reusner (1545-1602), Duitse jurist, uitgever en auteur. Student in Wittenberg en Leipzig. In 1566 leraar en later rector van het Gymnasium Illustre te Lauingen. Hij ging in 1583 naar Bazel, waar hij promoveerde in de rechten, en werd daarna assessor en docent in Straatsburg. In 1589 werd hij professor rechten in Jena (*Matrikel*, p. 256). In 1594 ondernam hij een diplomatische missie naar Krakau, en werd beloond door keizer Rudolf II met de titel *comes palatinus caesareus* (keizerlijke hofpaltsgraaf).

9. 157=77r: **Arnoldus de Reyger J.C. et inclytæ Aulæ Magdeburgensis consiliarius** (Jena, 14-11-1595).

Arnold de Reijger (1559-1627?), Nederlandse jurist, auteur en redacteur, die in 1586 naar Duitsland vluchtte, eerst naar Helmstad ging, en in 1591 student rechten in Jena werd (*Matrikel*, p. 257). Hij promoveerde in 1593 en werd professor, maar trad eind 1595 in dienst van de keurvorsten van Brandenburg als lid van de Magdeburgse Raad.

In *Processus iudiciarius secundum ius civile, canonicum, feudale et Saxonicum, per Germaniam ...* (Halle, 1596), door De Reyger samengesteld, noemt hij zich op de titelpagina 'Arnoldo de Reyger inclyto illustris Aulae Magdeburgensis consiliario'. Het heeft een wijdingstekst van Nicolaus von Reusner, zie 8.

10. 165=81r: **Otto von Estorff** (Jena, 2-4-1595).

- met tekening van heraldisch wapen.

Otto von Estorff (1566-1637), zoon van Ludolf XIV von Estorff (1533-1602), heer van Barnstedt en domheer in Ratzeburg. Student in Helmstedt in 1587, daarna in Wittenberg. Hij begeleidde August II (1579-1666), zoon van Heinrich, hertog van Brunswijk-Lüneburg en heer van Dannenburg, als student in Rostock. In 1594 werd Otto ingeschreven als student in Jena (*Matrikel*, p. 94, waar hij genoemd wordt als *ducum Luneburgensium aulae praefectus*). Hij was de 'Hofmeister' van hertog Magnus, de 'Adelsrektor' (1). In 1596 werd hij naast domheer in Ratzeburg ook domheer in Schwerin.

11. 169=83r: **Johann / Hans Ernst von Teutleben** (Jena, 24-6-1596).

Johann Ernst von Teutleben zu Lauche (1542-1610) (ook: Hans Ernst von Teutleben), student in Jena in 1557 (*Matrikel*, p. 329); trouwde met Brigitta von Kötteritz (hun zoon was de dichter Caspar von Teutleben, 1576-1629); hofrechter van de hertog in Jena, in 1591. Teutleben en Laucha behoren nu tot de gemeente Hörsel, ten oosten van Gotha.

12. 176=86v: **Hans Wolff von Loß** (1597).

Waarschijnlijk een broer of andere verwant van Joachim von Loss.

13. 205=101r: **Jacobus Stintius Hamburgensis** (Jena, 7-4-1595).

Jacob Stindt (ca. 1575-1615) uit Hamburg. Student rechten in Rostock en in 1591 in Jena (*Matrikel*, p. 320, *Stincius*), waar hij 'praeceptor' was van hertog Magnus, de 'Adelsrektor' (1). In 1593 promoveerde Jacobus en werd als professor rechten aangesteld; in 1603 advocaat. Auteur van enige gelegenheidsgedichten geschreven in het Grieks of het Latijn.

14. 237=117r: **Augustus à Marenholt** (Jena, 4-[15]95).

Augustus von Marenholt(z) (?-1618) was een telg van een oude Lüneburgse adellijke familie en schreef zich in 1591 in als student in Jena (*Matrikel*, p. 197). Zijn vader was Moritz von Marenholtz (1535-1583), hoofdman ('Hauptmann') te Meinersen, die getrouwd was met Ilse (Elisabeth) von Bothmar (vgl. 16), Moritz was de zoon van Moritz von Marenholt en Ilse von Wittorf.

De oudere broer van deze Moritz senior was Curt von Marenholtz, en diens zoon was (Curt) Asche von Marenholtz (ca. 1550-1607), heer van Dieckhorst en Groß-Schwülper. Augustus was getrouwd met Maria Magdalena Stresen.

15. 257=127r: **Heinricus a Bulaw** (Jena, 27-2-1597).

Heinrich von Bülow (of: Bulaw), in 1589 student in Jena (*Matrikel*, p. 37). Wellicht Heinrich von Bülow (1569-1625), zoon van Busso von Bülow (?-1571) van Obesfeld en Gartow (Niedersachsen, aan de Elbe tussen Hamburg en Berlijn). Deze Heinrich was getrouwd met Eulalia von Veltheim (1576-1651). Maar wellicht is de inscribent *Johannes Heinricus* (met *Johannes* geschreven onder *Heinricus*), in 1591 student in Jena (*Matrikel*, p. 37).

16. 263=130r: **Ernestus a Bothmar** (Jena 3-4-1595).

- met tekening van heraldisch wapen.

Ernst von Bothmar / Bodmar, telg uit een Brunswijks adellijk geslacht. In 1592 als student in Jena ingeschreven als *eques, minister et familiaris illustris(simus) princ. rect.* (*Matrikel*, p. 28). Page van hertog en 'Adelsrektor' Magnus (1), samen met zijn broer Johann. Wellicht waren zij kleinzonen van Johann von Bothmar (ca. 1506-1592), domheer te Magdeburg en Hildesheim, wiens dochter Elisabeth getrouwd was met de vader van Augustus von Marenholt (14).

17. 268=132v: **Reinhardt Heinrich von Lerbach, Hesso** (Jena (*in schola Salana*), 16-8-[15]97).

Reinhardt Heinrich von Lerbach (1577-1617), zoon van Melchior von Ratenhausen. Student in Marburg en in 1596 in Jena (*Matrikel*, p. 184). Dissertatie rechten in 1597. Trad in krijgsdienst voor Hessen, reisde door Europa en naar Egypte en het Heilige Land. Trad in 1604 aan als raadslid en hofmaarschalk van Ludwig V (1577-1626), landgraaf van Hesse-Darmstadt.

18. 269=133r: **Jorg Diederich Holzapfell zu Vetzburgk** (Jena, 17-8-1597).

Georg Dietrich Holzapfel von Vetzberg (ca. 1580/85-1635), zoon van Johann Magnus Holzapfel von Vetzberg (nabij Giessen in Hessen). Zij waren leenmannen van de grafen van Nassau-Saarbrücken. Georg Dietrich schreef zich in 1597 in als student in Jena (*Matrikel*, p. 164).

19. 270=133v: **Johan Rudolff Schenck zu Schweinsburgk** ([Jena], 1597).

Johann Rudolf Schenck zu Schweinsberg (ca. 1575-1607), zoon van Reinhard Schenck zu Schweinsberg (ca. 1537-1584), telg van een oude Hessische adellijke familie. Student in 1595 in Jena (*Matrikel*, p. 281), in 1598 student in Genève en Orléans. Stierf in 1607 aan de pest in Alexandrië.

20. 271=134r: **Georg Riedesell zu Eijsenbach** (Jena, 12-2-[15]97).

- met tekening van heraldisch wapen.

Georg Riedesel zu Eisenbach (1580-1631), zoon van Curt (Konrad) Riedesel zu Eisenbach (1546-1593), een kleinzoon van Hermann Riedesel zu Eisenbach (1481-1529), erfmaarschalk van Hessen. Georg Riedesel werd in 1595 student in Jena (*Matrikel*, p. 260). Een album amicorum dat hij en zijn broers Volpert en Hermann in 1593 begonnen is bewaard gebleven (*Georgius Riedesell in Eisenbach, mense Ianuario anni ab orbe redempto MDXCIV*) met inscripties uit Tübingen en Straatsburg (voor de drie broers samen) en Marburg, Jena, Straatsburg en Genève (voor Georg, tot en met 1598) (zie Ludwig 2014). Georg studeerde daarna nog in Orléans. Hij trad uiteindelijk in dienst van de landgraaf Moritz van Hessen-Kassel (1572-1632), en werd hofmaarschalk in Kassel en stadhouder van Marburg.

21. 279=138r: **Jacobus Daniel Starck, Mulhusinus** (Jena 14-4-[15]95).

Jacob Daniel Starck (1570-1637), uit Mühlhausen (Thüringen), zoon van de lutherse theoloog en dominee Sebastian Starck (1528-1586). Student in Jena in 1588 (*Matrikel*, p. 314), later dominee in Mitweida (ten noorden van Chemnitz, Saksen).

22. 400=198v: **Burchard Lucanus, Hassus** (Jena, 30-3-1595).

Burchard Lucanus (1571-1612) (ook: Burckhardus Lucanus; Burchard Lucan), zoon van de jurist David Lucan (Lauck), uit Marburg. Disputatie Marburg in 1590, in 1594 student rechten in Jena (*Matrikel*, p. 191), daarna in Orléans en Genève. Hofmeester van de Albert Otto, graaf van Solms-Laubach (zie 4), in 1609 in dienst van de keurvorst van Saksen als gezant, raadsheer, voogd van de prins en president van het Kerkengericht (*Constitorium*) van Altenburg.

23. 401=199r: **Georgius Helmoldt** (Jena, 20-5-[15]96).

Georg Helmoldt (1561-1626) (ook: Georg Helmolte), uit Göttingen. In 1592 student in Wittenberg, in 1594 in Jena (*Matrikel*, p. 150), met dissertaties in 1594 en 1595; in 1597 student in Marburg. Later in dienst als raadsheer van Heinrich Julius (1564-1613), hertog van Brunswijk-Wolfenbüttel, in 1613 assessor van het Welfse dicasterium (rechtbank) (zie *Carmen Honori Clarißimorum virorum, Dn. Georgii Helmoldi, Et Dn. Johannis Wisselii, Gottingensium ...*).

24. 405=201r: **Michaël Otto, Witzenusius** (Jena, 4-4-1595? - ms. MDXVC = 1585, waarschijnlijk een fout voor MDVC = 1595, wat beter aansluit op de andere jaartallen in het album, en op 1595 op de band).

Michael Otto of Ottonis (ca. 1580-na 1621?) uit Witzhausen (ten oosten van Kassel), zo genoemd in een aantal dissertaties onder Arnold de Reyger (9) in de periode 1593-1595, inclusief *Disputation. vii. de actionibus fevdalibus domino, et vasallo competentibus*

(Jena, 1593), waar zijn plaats van herkomst wordt genoemd. Te identificeren als 'Michael Ottonis, Haßus' is die in 1591 als student in Jena werd ingeschreven (*Matrikel*, p. 231). Het boek van De Reyger, *Liber unus Disputationum sive Diatribarum consuetudinum feudalium* (Jena, 1603), is onder andere aan Michael Otto opgedragen. Een dissertatie van de Universiteit van Frankfurt aan de Oder van Johannes Ortlob, *De legatis* (1621), noemt Michael Otto als voorzitter.

Geciteerde literatuur

Heinrich Bünting, *Braunschweig-Lüneburgische Chronica: oder: Historische Beschreibung der durchlauchtigsten Herzogen zu Braunschweig und Lüneburg ... aus vielen gedruckten alten und neuen Chronicken, brieflichen Urkunden und Verzeichnissen vormals zusammen getragen und beschrieben* (Brunswijk, 1722).

Walther Ludwig, 'Einträge aus Tübingen, Straßburg, Marburg, Jena und Genf im Stammbuch der Brüder Riedesel zu Eisenbach (1593/98)', *Mittellateinische Jahrbuch* 49.1 (2014), 97-132.

Matrikel = Georg Mentz & Reinhold Jauernig, *Die Matrikel der Universität Jena, Band 1: 1548 bis 1652* (Jena, 1944). ([link](#))

Hellmuth Rössler, 'Graf Johann Dietrich von Löwenstein', *Historischer Verein Alt-Wertheim e.V. Jahrbuch* 1953 (1953), p. 27-42.

Martina Schattkowsky, *Zwischen Rittergut, Residenz und Reich: die Lebenswelt des kursächsischen Landadligen Christoph von Loss auf Schleinitz (1574-1620)* (Leipzig, 2007).

Monika Schaupp, "'... gegen hindansetzung der primogenitur' Erbstreitigkeiten in der Grafschaft Wertheim', *Archivnachrichten, Landesarchiv Baden-Württemberg* 49 (sept. 2014), p. 16-17.